

Nationalekonomi på Handelshögskolan i Stockholm på sextio- och sjuttioalet och efteråt.

En tillbakablick

På Handelshögskolan i Stockholm hade man tidigt framstående nationalekonomer som lärare. De två namnkunnigaste var givetvis först Eli Heckscher och senare Bertil Ohlin. Trots det var nationalekonomi på Handels de första femtio åren snarast ett allmänbildande ämne som kompletterade företagsekonomi och det var ett fåtal som fick en avancerad utbildning i nationalekonomi på Handels. Från mitten av 1960-talet ändrades detta förhållande radikalt.

I artikeln görs ett försök att porträttera, inte en enskild ekonom, utan en nationalekonomisk institution under en viss period. Platsen är Handelshögskolan i Stockholm (HHS) och tiden är sextioalet och decennierna därefter. Från och med mitten av sextioalet lyckades det för Nationalekonomiska institutionen att dra till sig en rad synnerligen produktiva krafter som gjorde institutionen till en mycket stark enhet. Vidare gynnades institutionen av besök av en strid ström av framstående utländska ekonomer, som bidrog till att höja den vetenskapliga nivån. Allt detta och inte minst samarbetet med Stockholms universitet gjorde att det nu blev möjligt att satsa brett på avancerad utbildning och forskning i nationalekonomi på Handelshögskolan. Artikelns konklusion är att denna satsning blev mycket framgångsrik.

1. Lärarstaben 1960

Omkring 1960 var det Ohlin, Gårdlund, Dahmén, Bentzel, Burenstam Linder och Rydorff m fl som undervisade i nationalekonomi på HHS. På den tiden var makroekonomin ännu av den etablerade keynesianska typen och mikroekonomin var neoklassiskt färgad. Läsåret bestod av tre terminer: höstterminen 21 september-8 december, vinterterminen 8 januari-30 mars och vårterminen 1 april-5 juni.

Bertil Ohlin (1899-1979)¹ satt fortfarande i riksdagen och var ledare av Folkpartiet men fortsatte sitt arbete vid HHS. Läsåret 1963/64 föreläste han om *Aktuella ekonomiska frågor*, *Penningteori*, *Keynes' ekonomiska system* och *Konjunkturteoretiska frågor* (Handelshögskolan, årsberättelser). Torsten Gårdlund (1911-2003) kom till HHS 1947 och publicerade sin excellenta biografi om Knut Wicksell 1956. Åren 1960-61 var Gårdlund chef för den FN-sektion som organiserade hjälp till Tunisien. 1958 blev Erik Dahmén

LARS MATTHIESSEN

är professor emeritus från Syddansk Universitet. Han har tidigare varit anställd drygt fem år på Konjunkturinstitutet i Stockholm och tretton år på Handelshögskolan i Stockholm. Han var medlem av *Det Ökonomiske Råd* i Danmark i fem år och redaktör för *Scandinavian Journal of Economics* 1980-81. Hans forskningsområden har varit makroekonomi samt finans- och skattepolitik. matthiessen.lars@glocalnet.net

Ursprungligen skrevs denna artikel för att utgöra ett underlag till kapitlet om nationalekonomi i Handelshögskolans jubileumsbok som publicerades 2009. Redigeringen av boken skedde efter mycket bestämda riktlinjer och det visade sig att en stor del av materialet i mitt bidrag inte passade in i konceptet och därför inte kom med i Jubileumsboken. Översättningen från engelska har gjorts av Eva Matthiessen.

¹ Årtalen för Ohlin och övriga nationalekonomer i artikeln är hämtade från Nationalencyklopedin samt Bogen (1986) och Jonung och Ståhlberg (1990).

(1916–2005) professor på HHS och stannade kvar till 1985. 1950 hade han presenterat sin avhandling med titeln *Svensk industriell företagarverksamhet*. Läsåret 1963/64 stod Dahmén för kurser i *Nationalekonomins grunder* samt *Bankväsen och kapitalmarknad* (Handelshögskolan, årsberättelser). Sedan 1951 hade han varit ekonomisk rådgivare för Wallenberg-banken SEB. I denna egenskap var han utan tvivel en mycket viktig länk mellan HHS och de olika Wallenbergsfonderna som finansierar forskning. Dahmén var en sann pionjär på miljöekonomins område. I sin lilla bok med den fina titeln *Sätt pris på miljön* argumenterade han så tidigt som 1968 för skatter på aktiviteter som skadar miljön.

Ragnar Bentzel (1919–2005) kom till HHS 1959, men bara två år senare blev han chef för Industrins Utredningsinstitut och var därför inte särskilt aktiv som lärare. Staffan Burenstam Linder (1931–2000) försvarade sin avhandling om alternativa utrikeshandelsteorier 1961 och formulerade sin *Linder Tes* på en högskola med stolta traditioner i utrikeshandelsteori. Titeln på hans avhandling var *An Essay on Trade and Transformation och hans opponent* var den amerikanske veteranen Charles Kindleberger (1910–2003). År 1969 gav Burenstam Linder ut *Den rastlösa välfärdsmänniskan* om den ökande bristen på tid i den moderna världen. Stig Rydorff (1922–91) hade kommit till HHS 1949 och blev snart på ett suveränt sätt ansvarig för första årets kurs i mikroekonomi. År 1962 blev Lars Matthiessen (född 1930) biträdande lärare och kom efter en tid att ta hand om första årets kurs i makroteori liksom även mer avancerade makrokurser. Hans forskningsområden var makroekonomi samt finans- och skattepolitik. (Ett tema på det senare området var de låga eller t o m negativa ökningarna av real disponibel inkomst som i Sverige kunde bli resultatet av progressiv inkomstbeskattning kombinerad med inkomstberoende bostadstillägg, barnbidrag och inflation.) Eftersom de två senare områdena ligger nära politik sågs resultaten ibland som kontroversiella och av intresse för tidningarna.

2. Nya krafter i lärarstaben

I mitten av 1960-talet skedde en rad ändringar i lärarstaben på National-ekonomiska institutionen. 1963 slutade Gårdlund för att bli FN-rådgivare för den tunisiska regeringen och två år senare blev han professor i internationell ekonomi vid Lunds universitet. 1965 fick Bentzel en professur i Uppsala. Samma år gick Ohlin i pension efter 36 år på HHS. Det betydde inte att han försvann helt från skolan. Efter ytterligare två år lämnade han riksdagen och avgick som partiledare. I stället började han skriva sina memoarer. De två volymerna utkom 1972 och 1975. Åren 1969–74 var Ohlin den första ordföranden i Nobelpriskommittén för ekonomi. Trots att han på den tiden var upptagen av det förflutna, läste och kommenterade han papper som yngre på HHS skrev. När det gällde gångna tider kunde han vara något defensiv. Han gillade inte påpekandet (i min översikt över finanspolitiken i Sverige) att oppositionen, inklusive Folkpartiet, stödde avskaffandet från

1947 av omsättningsskatten på fem procent och att samma opposition kort tid därefter kritiserade regeringen för otillräckliga åtgärder mot inflationen under den extrema högkonjunkturen. Den omedelbara effekten av att ta bort omsättningsskatten var mycket stor, cirka 1,8 procent av BNP, men i sina minnen diskuterar Ohlin inte relevansen av slopandet av omsättningsskatten för den ekonomiska stabiliteten.² Meningsutbytet beträffande omsättningsskatten hindrade dock inte en vänskap över generationsgränsen. I mitt ex av en av hans memoarböcker skrev han senare generöst ”Med tack för fin analys och information rörande inflationsekonomiens konstigheter”. Dessa ”konstigheter” och indexering analyserades i en artikel från 1973 där också utbyteskvoten introducerades.³

Som ersättning för dem som försvann från Handels kom nya krafter. 1964 blev Karl-Göran Mäler (född 1939) biträdande lärare, med inriktning på mikroekonomi, matematik och senare miljöekonomi, och samma år blev Assar Lindbeck (född 1930) professor i nationalekonomi och bankvetenskap på HHS. Ett år senare flyttade Sveriges då ledande nationalekonom Erik Lundberg från Stockholms universitet till HHS och 1966 kom Erik Ruist till HHS och blev professor i statistik jämte nationalekonomi. Dessa ”förvärv” gjorde naturligtvis den ekonomiska institutionen på HHS till en mycket stark enhet. Man kan konstatera att fr o m då blev Handelshögskolans agenda utvidgad till att också omfatta avancerad utbildning och forskning i nationalekonomi, som hittills hade hört till universitetens domän.⁴

Erik Lundberg (1907–87) var en sällsynt vital och intellektuellt rörlig person, ivrig att förverkliga sina många idéer, projekt och initiativ. Han kunde visa stor uppskattning för yngre personers idéer och papper och därför vara enormt stimulerande. Han tyckte om paradoxer och ibland kunde man vara i tvivel om vad han egentligen menade. Sinne för ironi var en av hans många talanger. När han deltog i ”högre seminarier” på fredagseftermiddagarna kunde han ibland vara en tuff diskussionspartner också när det gällde framstående utländska besökarens papper, om han fann skäl att vara oenig på vissa punkter.

Sin förmåga att reagera snabbt gav Erik Lundberg prov på 1976, då Milton Friedman (1912–2006) skulle ta emot ekonomipriset i Konserthuset. Som ordförande i priskommittén var det Lundbergs uppgift att presentera Friedmans teoretiska bidrag för den stora galaklädda och mycket uppmärksamma publiken samt TV-tittarna. Medan han höll på med detta erövrades plötsligt scenen av en arg ung man i frack på balkongen, som skrek slogans

² Den ekonomiska politiken 1946–47 och slopandet av omsättningsskatten diskuteras i mitt bidrag ”Finanspolitiken som stabiliseringspolitiskt instrument” (Matthiessen 1971, s 178–180), till Lundberg m fls bok. Erik Lundberg hade argumenterat emot slopandet av omsen och såg Bertil Ohlin som *den stora syndaren som var med om att ta bort omsättningsskatten*, se Henriksson (1987, s 181).

³ Den disponibla inkomstens elasticitet med hänsyn till inkomsten före skatt – som någon valde att kalla utbyteskvoten – är bestämd som $(100 - m)/(100 - g)$ där m och g är marginalskattesatsen, respektive den genomsnittliga skattesatsen uttryckt i procent. Se Lars Matthiessen (1973, s 54).

⁴ Bertil Ohlin var medveten om detta när han skrev sina minnen, se Ohlin (1975, s 239).

som var kritiska mot valet av pristagare. Men Lundberg tappade varken fattningen eller kontrollen. Medan den unge mannen fick lämna balkongen vände Lundberg sig med ett brett leende mot åhörarna och sa ”It could have been worse!”. På några sekunder hade Lundbergs kommentar vänt en högst obehaglig situation i det stora Konserthuset till en med varma skratt som delades av Friedman själv.

En internationell karriär frestade inte Lundberg men hans rykte var internationellt. 1968–71 var han president för *International Economic Association*. Han var preses i Vetenskapsakademien 1973–76 och han efterträdde Bertil Ohlin som ordförande för Nobelpriskommittén för ekonomi 1975–79. Det var på 1970-talet som de två svenska pristagarna i ekonomi, Gunnar Myrdal (1898–1987) och Bertil Ohlin mottog sina priser.⁵ Som Lindbeck och Persson har understrukit utförde Lundberg de många representativa uppgifter som föll på hans lott med sällsynt skicklighet och finess.⁶ Några av de större projekt som han tog initiativ till under sina år vid HHS ska nämnas här.

Kort efter hans ankomst till HHS 1965 igångsattes det finanspolitiska forskningsprogrammet. Dahmén bidrog med sina kontakter till att säkra den omfattande finansiering som behövdes medan Lundberg var handledare för gruppen. Den bestod av fyra nykläckta civilekonomer från HHS, två unga studenter från Uppsala och en biträdande lärare på HHS. Vid flera tillfällen var gruppen hembjuden till glada middagar hos Erik och Gertrud Lundberg i Södra Ängby. Lundberg bidrog själv till den slutliga forskningsrapporten. Boken, *Svensk finanspolitik i teori och praktik*, som summerade gruppens arbete, kom ut i slutet av 1971. De två deltagarna från Uppsala (Jan Södersten och Villy Bergström) och den biträdande läraren (Lars Matthiessen) fortsatte med akademiskt arbete och presenterade sina avhandlingar några år senare. Den enda kvinnliga deltagaren i gruppen, Anne Wibble (1943–2000), dotter till Bertil Ohlin, gick in i politik och var Sveriges finansminister 1991–94.

Medan Lundberg var på HHS publicerade han två viktiga böcker som summerade hans egen forskning. Den första från 1968 var hans mest ambitiösa verk sedan *Konjunkturer och ekonomisk politik* från 1953. I den nya boken studerade han empiriskt förhållandet mellan *Instability and Economic Growth* i utvalda industriländer. Boken publicerades av Yale University Press. 1974 följde SNS-boken *Inflation och arbetslöshet* med Lars Calmfors som medförfattare.

När det första numret av *Ekonomisk Debatt* kom 1973 välkomnade Lundberg de nya möjligheter som tidskriften erbjöd. Det var emellertid inte nog för honom. Han ville också bredda den ekonomiska debatten genom att etablera ett oberoende ekonomiskt råd (delvis inspirerad av *Det Økonomiske Råd* i Danmark). I mitten av 1974, när Lundberg gick i pension på HHS, bildades ett sådant råd i samarbete med SNS. Den första rapporten presen-

⁵ Gunnar Myrdal delade priset 1974 med Friedrich von Hayek (1899–1992) och Bertil Ohlin delade 1977 års pris med James Meade (1907–95).

⁶ Se Lindbeck och Persson (1990, s 283).

terades i slutet av året. Utom Lundberg var detta års medlemmar av Konjunkturrådet Nils Lundgren, Lars Matthiessen och Göran Ohlin (1925–96) med Bengt Rydén från SNS som *discussant* och organisatör.⁷ Under åren 1974–82 var Lundberg rådets ordförande och således en offentlig person varje år i december när rapporten publicerades.

Lindbeck hade presenterat sin slagkraftiga avhandling *A Study in Monetary Analysis* vid Stockholms universitet 1963. Samma år kom *Bostadsbristen* (som han skrev tillsammans med Ragnar Bentzel och Ingemar Ståhl). I den sökte de tre visa att en rimligt jämn fördelning av inkomster och bostadskonsumtion kan uppnås mer effektivt med skatter och subventioner på en marknad med jämviktsprusbildning än med hyreskontroll. Under åren på HHS publicerade han (tillsammans med Odd Gulbrandsen) *Jordbrukspolitikens mål och medel*, där ett försök gjordes att beräkna de samhällsekonomiska kostnaderna av den tidens protektionistiska jordbrukspolitik. Lindbeck skrev vidare om teorier och problem i svensk ekonomisk politik i efterkrigsperioden (i *American Economic Review*) och om prissystemet i långtidsplaneringen. 1968 var han medförfattare när OECD i Paris publicerade sin rapport om *Fiscal Policies for a Balanced Economy*. 1971 publicerade han en bok med ett urval av sina viktigaste uppsatser om svensk ekonomisk politik samt den internationellt uppmärksammade boken *The Political Economy of the New Left: An Outsider's View*. 1975 kom en utökad upplaga av *Svensk ekonomisk politik*. Problem och teorier.

När det gäller undervisningen i avancerad nationalekonomi vid HHS kan Lindbecks insatser som de facto ansvarig och lärare knappast överskattas. 1980–94 var han ordförande för Nobelpriskommittén för ekonomi.

Lindbeck och många andra nationalekonomer i Sverige var inte nöjda med det sätt som ekonomisk politik diskuterades på i svenska nyhetsmedia och han önskade överbrygga gapet mellan den vetenskapliga och den politiska diskussionen av ekonomiska frågor. Han föreslog därför att man skulle starta en icke-teknisk ekonomisk tidskrift i Sverige. En överenskommelse om tidskriftens finansiering träffades med Svenska sparbanksföreningen och det första numret av *Ekonomisk Debatt* utkom i början av 1973. Nils Lundgren var den första redaktören och Lindbeck ansvarig utgivare och ordförande i redaktionsrådet. I första numret diskuterade Lindbeck avvägningen mellan planering och marknader, Matthiessen utvärderade stabiliseringspolitiken, Mäler tog upp frågan om det finns risk att naturtillgångarna tar slut och Ingemar Ståhl behandlade framtiden för det svenska socialförsäkringssystemet. Tidskriften citerades från första början ofta i medierna och det stod klart att den tillät en mer sofistikerad diskussion av ekonomiska frågor än man tidigare haft. Hittills har 38 årgångar sett dagens ljus.

Från första början var det tydligt att Karl-Göran Mälers huvudintresse var att använda sin analytiska skicklighet till att applicera ekonomisk teori på frågeställningar rörande miljö. 1972 försvarade han sin avhandling

⁷ Med anspelning på såväl rapportens innehåll som namnen kallade LO-ekonomen Claes-Erik Odhner det första Konjunkturrådet för MOLL-ekonomerna.

A Study in Environmental Economics vid Stockholms universitet. Inom några få år hade hans arbeten etablerat honom som en internationellt erkänd miljöekonom. 1975 blev han professor i nationalekonomi vid HHS och 1983–2003 var hans område definierat som nationalekonomi med speciell inriktning på miljö. 1991 blev han chef för *The Beijer Institute of Ecological Economics* och lämnade HHS-huset på Sveavägen. Långt tidigare, på 1960-talet, var han tidvis engagerad i aktiviteter som inte alls var relaterade till sofistikerad teori. Han och Matthiessen producerade t ex sex program för Sveriges Radio, där de förklarade nationalekonomins grunder för gymnasieelever. I tidens anda övertalade Mäler och Matthiessen dessutom en stor del av lärarna vid HHS att ge en procent av sin bruttolön ett år som hjälp till utvecklingsländer.

När Assar Lindbeck 1971 efterträdde Gunnar Myrdal som professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet och blev chef för Institutet för internationell ekonomi, lovade han att fortsätta att stödja inriktningen på avancerade kurser i nationalekonomi vid HHS. Lindbecks professur vid HHS övertogs av Karl Gustav Jungenfelt (född 1931). Han stannade kvar vid HHS till sin pensionering 1996. Han var liksom Mäler och Johan Myhrman (1937–97) viktig som handledare för doktoranderna. I Jungenfelts egen avhandling, som försvarades på Stockholms universitet 1966, presenterade han en empirisk och teoretisk analys av *The Wage Share and Economic Development*.

3. Utländska forskare på HHS

Svenskarna har varit framgångsrika när det gäller att locka utländska forskare till sina universitet. Detta gäller i hög grad också HHS. En gång om året inbjöd Nationalekonomiska institutionen vid HHS en framstående utländsk ekonom att föreläsa för att hedra minnet av Knut Wicksell (1851–1926). Föreläsningen gavs i två delar, t ex tisdag och torsdag sent på eftermiddagen. Ibland kunde gästen också presentera ett paper på ett seminarium fredag eftermiddag i rum 369. Så småningom blev föreläsningen en snygg publikation. Institutionen kunde också regelbundet ordna så att amerikanska eller andra forskare kunde stanna en tid på HHS för att undervisa och handleda doktorander. I vissa fall upprepades besöken år efter år. Att Sveriges riksbank valde att fira sitt 300-årsjubileum 1968 med att etablera *Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne* ökade ytterligare intresset för Sverige. Från den första prisutdelningen 1969 har pristagarens traditionella Nobelföreläsning ägt rum i aulan på HHS. Allt detta förklarar varför ett stort antal mycket framstående utländska ekonomer har besökt skolan genom åren. Naturligtvis har också Stockholms universitet lockat hit utländska forskare som har hållit intressanta föreläsningar.

För att ge ett intryck av detta utländska *inflow* presenteras en översikt över utländska besök under en viss period, t ex 1962–75. En sådan lista finns som tabell 1 i slutet av artikeln. I några fall var det Stockholms universitet

(SU) som var värd. Tabell 2 visar ämnena för Wicksellföreläsningarna 1958–75 och tabell 3 innehåller Nobelpristagarna i ekonomi 1969–87. Tabell 1 är inte komplett men mycket imponerande. För yngre lärare var naturligtvis de besökare som stannade en längre tid de mest stimulerande. Exempel på sådana gäster från denna period är Richard Musgrave, Robert Solow, Peter Kenen, Franco Modigliani, William Baumol, Evsey Domar och Alvin H Hansen, alla från USA.

Nestorn i *public finance* Richard Musgrave (1910–2007) var en mycket värdefull discussant för den som höll på med ett papper om Gelting-Haavelmos balanserade budgetteorem. På en föreläsning kunde han säga att om man förstår åttio procent är det ok. Han och hans fru var intresserade av konst och uppskattade ett besök på Millesgården. Den veckolånga kurs Robert Solow (född 1924) höll 1964 var elegant, substantiell och ytterst stimulerande. Med dörren öppen till sitt arbetsrum bombarderade den energiska Peter Kenen (född 1932) skrivmaskinen för att producera noter för sin klass, där den formella versionen av Heckscher-Ohlin-modellen och andra aspekter av internationell ekonomi presenteras. Franco Modigliani (1918–2003) kom naturligtvis för att förklara sin livscykelmodell för privat konsumtion och för att assistera modellbyggarna vid HHS. William Baumol (född 1922), en pionjär inom miljöekonomi, stannade på HHS i långa perioder. Han var mycket tillgänglig och ett trevligt sällskap på kafferasterna i puben i källaren på HHS. Under en sådan rast gillade han att höra om tumregeln som säger att om man dividerar 70 med den procentuella tillväxttakten får man det antal år som behövs för att fördubbla den ursprungliga mängden.

Evsey Domar (1914–97) kom för att tala om tillväxtscenarier. Han uppskattade inte Albert Speers då nyss utkomna memoarbok, men tyckte däremot om Masada-utställningen på Historiska Museet som berättade om de tappra judarna som försvarade sig på klippborgen i öknen mot romarna. Alvin H Hansen (1887–1975) – som banade vägen för keynesiansk ekonomi i USA – och hans fru tillbringade några månader 1964 i en våning på Wennergren Center, inbjudna av Stockholms universitet. Besökare på eftermiddagen serverades ett fint portvin. Ett kort papper om tautologiska multiplikatorer vann inte hans gillande eftersom han tyckte att temat var behandlat pretty well i hans bok *A Guide to Keynes*. Han argumenterade naturligtvis kraftigt för kontracyklisk ekonomisk politik. Han överlämnade tio m fem av sina senaste böcker till artikelförfattaren med personlig dedikation.

Åtskilliga andra kunde nämnas, t ex Robert Mundell (född 1932) och Jacob Mincer (1922–2006). Mundell, som var monetarist, talade på Stockholms universitet om utvecklingen av monetär teori från de gamla grekerna till våra dagar. Under föreläsningen ville han illustrera en poäng med svenska data och frågade hur stor penningmängden i Sverige är. Han blev ganska förvånad när ingen av de församlade (keynesianska) svenska ekonomerna kunde ge ett omedelbart svar. Mincer – som hade överlevt den polska Holocaust – var en sann pionjär inom området *labour economics* och en sällsynt

vänlig och uppmuntrande bekant från Columbia University. Han kom till HHS för att tala om minimilöner.

En annan mötesplats för lärare och utländska gäster var *Ekonomiska Klubben*. Dagen före prisutdelningen 1970 talade Paul Samuelson (1915–2009) i klubben. Han var spirituell och polemisk och attackerade monetarismen genom att säga att ”Money cannot do everything, it cannot cure dandruff”. I sitt inlägg gjorde han också observationen att ”Science progresses funeral by funeral”.

Av mycket speciella skäl blev min kontakt till John R Hicks (1904–89) mycket speciell. Då Lundberg var för upptagen för att resa själv, bad han mig att presentera ett paper på ett symposium om *Fiscal Policy and Demand Management* på Institut für Weltwirtschaft i Kiel i juni 1972. Så jag reste till Kiel med ett paper om finanspolitiken i Sverige. Bland deltagarna var John och Ursula Hicks. Trots att ekonomipriset hade delats ut i tre år då, hade John Hicks ännu inte fått priset. Jag var den enda deltagaren från Stockholm. På konferensens andra dag upplyste värden Herbert Giersch (1921–2010) mig om att Ursula Hicks (1896–1985) önskade att sitta bredvid mig vid lunchbordet. Hon var mycket vänlig och frågade mig genast rakt på sak om jag hade några nyheter om ekonomipriset. Det hade jag inte och kunde därför bara säga att de flesta yngre ekonomer i Stockholm faktisk förväntade sig att John Hicks skulle bli nästa pristagare.⁸ Eftersom detta var en mindre konferens med endast ett dussintal utländska deltagare tillbringade vi några trevliga dagar tillsammans.

Nu fick John Hicks sitt pris i december samma år (även om han fick dela det med en annan framstående ekonom, Kenneth J Arrow). Jag deltog i den middag för alla i Stockholmsområdet med något sinne för ekonomi som banken SEB gav två dagar före prisceremonin i sitt stora hus mitt i Stockholm. Innan vi satte oss till bords var det hela ganska rörigt. Plötsligt grabbade någon i församlingen tag i min arm. Det var John Hicks som ville att jag skulle sitta bredvid honom vid VIP-bordet. Det gjorde jag och vi hade en mycket trevlig kväll. Min egen förklaring var att Hicks var en något blyg person och att han kanske vid just det här tillfället föredrog att inte tala om gamla svenska klagomål om saknade referenser till gamla svenska paper i *Value and Capital*.⁹ Under middagen var det Hicks som talade mest. På ett mycket intressant sätt evaluerade han sina egna böcker. I backspegeln var han särskilt nöjd med sin bok *Theory of Wages* från 1932 och med tvillingbegreppen inkomst- och substitutionseffekten.

⁸ I en not till studenterna på makrokursen på HHS hösten 1971 hade jag refererat till John Hicks som ”1972 års nobelpristagare i ekonomi”.

⁹ Bakgrunden till det påstådda svenska missnöjet var följande. Erik Lindahl hade vidareutvecklat begreppet temporär jämvikt i *Penningpolitikens Medel* som tillsammans med andra skrifter sedan översattes till engelska och blev till boken *Studies in the Theory of Money and Capital* från 1939. Uppdraget att översätta fick Ursula Webb. Inte långt efter att hon hade påbörjat arbetet gifte hon sig med John Hicks och på så sätt kunde Hicks tillgodogöra sig Lindahls idéer medan han skrev *Value and Capital* som också kom ut 1939. I den senare boken nämns inte Lindahl. Däremot diskuterar Hicks utförligt Lindahls idéer i *Capital and Growth* (kap VI) från 1965. Se Jan Petersson (1990, s 234–235).

4. Reform av CE och det nya PhD-programmet

Under slutet av sextioalet var det åter dags att överväga vilka element som skulle ingå i grundexamen för civilekonomer (CE) på HHS. Sammansättningen av ämnen på HHS är viktigt inte bara per se men också därför att CE-kandidaterna utgör rekryteringsgrund för mer avancerade studier. Eftersom det totala antal kurser som erbjuds studenterna under en treårsperiod är begränsat är det självklart att de olika ämnena i viss utsträckning tävlar med varandra. Våren 1969 framställdes förslag som tycktes innebära en försvagning av nationalekonomi i studieplanen för CE. Detta bekymrade naturligtvis folk på institutionen mycket. Jag skrev då två memoranda där konsekvenserna av de föreslagna lösningarna för nationalekonomins ställning utpekades.¹⁰ Den terminen tillbringade Assar Lindbeck i USA och ett memorandum skickades till honom. Han reagerade skarpt i brev till HHS. Det förefaller troligt att det var Lindbecks intervention från andra sidan Atlanten som förhindrade en försvagning av nationalekonomins ställning på HHS.

1970 blev den högre universitetsutbildningen i Sverige reformerad. Detta är inte platsen för att beskriva alla detaljer i reformen. Det kan bara kort konstateras att den traditionella svenska avhandlingen med denna reform ersattes av en ny doktorexamen. En ny organisation och en detaljerad plan för denna utarbetades. Det bestämdes att det skulle behövas fyra år för att ta de nödvändiga kurserna och skriva själva avhandlingen. Eftersom det är dyrt att erbjuda avancerade kurser i nationalekonomi blev en naturlig konsekvens av reformen ett ökat samarbete om högre kurser mellan HHS och Stockholms universitet för att tillgodose de nya kraven. Resurserna vid de två institutionerna blev i viss utsträckning pooled, även om det naturligtvis inte skedde formellt. Studenterna på universitetets grundkurser kunde välja fritt bland de erbjudna kurserna medan studenterna på HHS som ville ta civilekonomexamen måste följa den gällande studieplanen. I denna ingår också ett antal kurser i bl a företagsekonomi och juridik. Universitetsstudenterna var därför ofta bättre förberedda än studenterna från HHS när de började arbeta på sin doktorexamen i nationalekonomi.

5. En utvärdering av aktiviteterna på National-ekonomiska institutionen

Vad gäller min egen undervisning var de högre kurserna i makroekonomi särskilt givande eftersom de var intressanta i sig och krävde mer. Därtill kom att många studenter råkade vara inte bara mycket intresserade men också enormt duktiga. Detta är inte en sentimental ex post observation. Som vi ska se kan den lätt verifieras. Med en riklig tillgång på duktiga studenter var det inte alls svårt att hitta bra undervisningsassistenter. Institutionen kunde t o m dra till sig kvalificerade assistenter från andra institutioner. Ett exempel var Lars E O Svensson, med grundexamen från KTH.

¹⁰ De två korta memoranda från 1969 var från mars och april.

Detta leder till en utvärdering av institutionens undervisningsaktiviteter. Självklart är det inte någon lätt uppgift att mäta resultat och effektivitet vid en universitetsinstitution under en viss period. Som tur är, är det inte nödvändigt för ändamålet här. I stället ser vi helt enkelt på hur kandidater från HHS har valt att använda sin civilekonomexamen eller PhD. Tabell 4 innehåller ett urval av ”kända” kandidater från HHS och några av deras anställningar. Det kan påpekas att kandidaterna i tabellen med få undantag är personer som har valt att söka sig till den sektor där nationalekonomi behövs och inte till ”business administration sektorn”. Självfallet kunde en liknande tabell göras som visar lika framgångsrika kandidater från den senare sektorn med anställningar i privata företag, HHS eller vid universitetet.

Trots de uppenbara bristerna med denna grova mätmetod kan man dra den säkra slutsatsen från tabell 4 att Nationalekonomiska institutionen vid HHS har producerat ett anmärkningsvärt stort antal framgångsrika kandidater under sextio- och sjuttioalet och efteråt. Mest slående är kanske det stora antalet professorer i nationalekonomi (i vid mening) som har genomgått utbildning på HHS. Till och med två finansministrar, andra ministrar, två riksbankschefer och andra medlemmar av riksbankens direktion, chefekonomer på Riksgäldskontoret och en stor affärsbank, generaldirektörer inom den offentliga sektorn, chefer för SNS och SCB, ledande journalister och andra politiker har examina från HHS. I en mer detaljerad analys skulle det vara intressant att veta vilka handledarna var och många andra omständigheter i denna process för att skapa humankapital. Här är det tillräckligt att konstatera att denna enorma och värdefulla output är resultatet av kombinerade insatser av lärarstaben på Nationalekonomiska institutionen vid HHS (i samarbete med Stockholms universitet).

6. Personlig epilog

När jag efter många år ser tillbaka minns jag HHS som ett mycket trevligt ställe att undervisa och forska på. Atmosfären på institutionen var i allmänhet mycket positiv, de flesta kollegerna generösa och uppmuntrande vad gäller idéer, forskning och undervisning. Pratet under luncherna på olika restauranger omkring Sveavägen och under kafferaster var oftast livligt och glatt. Sekreterarna var mycket hjälpsamma, trevliga och en del av laget.

Efter tretton år på Handels lämnade jag högskolan i mitten av 1975 och flyttade, med viss tvekan, tillbaka till Danmark och en professur på Odense Universitet. Några veckor innan bjöd Nationalekonomiska institutionen – vars stab denna dag också omfattade Gertrud Lundberg och Margit Dahmén – mig och min fru Eva först på Gröna Lund och därefter på en middag på restaurang Gyldene Freden. Under den trevliga middagen överlämnade Erik Lundberg, från institutionen och som en påminnelse om åren i Sverige, en liten träffsäker skulptur, skuren i trä, av Gunnar Sträng, Sveriges finansminister 1955–76.¹¹

År	Månad	Namn	Aktivitet
1962		Paul A Samuelson USA, EP 1970	Wicksellföreläsning (WF)
1963	April Sept	Jan Tinbergen Holland, EP 1969 Robert Gordon USA	WF + tredagars kurs Föreläsning
1964	April Maj 04–06	Robert M Solow USA, EP 1987 James Meade UK, EP 1977 Alvin H Hansen USA (SU)	WF + kurs en vecka Föreläsning + seminarium
1965	Juni Nov	Fritz Macklup USA Alec Nove UK	WF + seminarium
1966	April Maj Maj Okt	Arthur Burns USA Richard E Caves USA Richard A Musgrave USA Andreas Papandreo Grekland	Seminarium En serie föreläsningar WF + seminarium
1967	Mars Maj	Peter B Kenen USA Don Patinkin Israel	Kurs i utrikeshandelsteori WF + sem Om Israels ekonomi
1968	Mars April	Harry Johnson UK Dale Jorgenson USA	WF + seminarium Seminarium
1969	Maj	W Arthur Lewis USA, EP 1979 Nicolas Kaldor UK Axel Leijonhuvud USA (SU)	Wicksellföreläsning Presenterar tre papper Seminarium om Cost of Inflation
1970	Sept Okt Nov	Herbert Giersch Västtyskland William Vickrey USA, EP 1996 Ragnar Frisch Norge, EP 1969 Robert M Solow USA, EP 1987	Wicksellföreläsning Nobelföreläsning Föreläsning + seminarium
1971	Mars Maj Maj Dec	William Baumol USA Jacob Mincer USA Sidney Weintraub USA Simon Kuznets USA, EP 1971	Wicksellföreläsning Seminarium om minimilöner Seminarium om löneskatter Nobel föreläsning
1972	Jan Jan Maj Dec	Robert A Mundell USA, EP 1999 (SU) Evsey Domar USA C C von Weizsäcker Västtyskland Kenneth J Arrow USA, EP 1972 Oscar Morgenstern USA	Seminarium om monetär teori Wicksellföreläsning Nobelföreläsning
1973	April Maj Maj Okt Dec	William Baumol USA John R Hicks UK, EP 1972 Richard N Cooper USA Franco Modigliani USA, EP 1985 Alexander Lamfalussy Belgien Wassily Leontief USA, EP 1973	Föreläsning om Marx Nobel föreläsning Wicksell föreläsning Sem om livscykelhypotesen Nobelföreläsning
1974	Feb. Okt Dec	Albert Hirsch USA Abram Bergson USA Joan Robinson UK (SU) Friedrich v Hayek Österrike, EP 1974	Wicksellföreläsning Nobelföreläsning
1975	April Maj	Robert M Solow USA, EP 1987 P Nørregaard Rasmussen Danmark Edward C Prescott USA, EP 2004 Karl Borch Norge	Uttömliga resursers ekonomi Wicksellföreläsning Försäkring och kapitalmarknad

Tabell 1

Utländska ekonomer på besök i Stockholm 1962–75 (EP = ekonomipris, sem = seminarium)

¹¹ 1999 överlämnades statyetten som gåva till Finansdepartementet och blev mottagen av finansminister Bo Ringholm i hans tjänsterum. Med på det korta mötet var också departementsrådet Jens Matthiessen.

Tabell 2
Wicksellföreläsningar
på HHS 1958–75

År	Namn	Tema
1958	Robert Triffin	The Future of the European Payments System
1959	Ragnar Nurkse	Patterns of Trade and Development
1960	Alec Cairncross	Monetary Policy in a Mixed Economy
1961	Friedrich A Lutz	International Payments and Monetary Policy in the World Today
1962	Paul Samuelson	Stability and Growth in the American Economy
1963	Jan Tinbergen	The European Economic Community: Conservative or Progressive?
1964	Robert M Solow	The Nature and Sources of Unemployment in the United States
1965	Fritz Macklup	Involuntary Foreign Lending
1966	Andreas Papandreo	The Political Element in Economic Development
1967	Don Patinkin	On the Nature of the Monetary Mechanism
1968	Harry G Johnson	Comparative Cost and Commercial Policy for a Developing World Economy
1969	Arthur W Lewis	Aspects of Tropical Trade 1883–1965
1970	Herbert Giersch	Growth, Cycles and Exchange Rates: The Experience of West Germany
1971	William J Baumol	Environmental Protection, International Spillovers and Trade
1972	C C von Weizsäcker	The Political Economy of Stability in Western Countries
1973	Richard N Cooper	Economic Mobility and National Economic Policy
1974	Abram Bergson	Soviet Post-War Economic Development
1975	Poul Nørregaard Rasmussen	The Economics of Technological Change

Tabell 3
Pristagare i ekonomi
1969–87

1969	Ragnar Frisch Norge och Jan Tinbergen Holland
1970	Paul A Samuelson USA
1971	Simon Kuznets USA
1972	Kenneth J Arrow USA och John R Hicks UK
1973	Wassily Leontief USA
1974	Friedrich von Hayek Österrike och Gunnar Myrdal Sverige
1975	Leonid Kantorovitj USSR och Tjalling Koopmans USA
1976	Milton Friedman USA
1977	James Meade UK och Bertil Ohlin Sverige
1978	Herbert A Simon USA
1979	W Arthur Lewis USA och Theodore Schultz USA
1980	Lawrence R Klein USA
1981	James Tobin USA
1982	George J Stigler USA
1983	Gerard Debreu USA
1984	Richard Stone UK
1985	Franco Modigliani USA
1986	James McGill Buchanan USA
1987	Robert M Solow USA

Namn	CE	PhD	Anställning
Lars Bergman	1970	1977	Professor i energi- och miljöekonomi, rektor på HHS
Clas Bergström	1974	1985	Professor i law and finance på HHS
Anders Biörck	1971	-	F d försvarsminister, medlem av Europa-parlamentet
Anders Björklund	1973	1981	Professor i nationalekonomi på Stockholms univ
Sören Blomquist	1970	1976*	Professor i nationalekonomi på Uppsala univ
Lars Calmfors	1971	1978	Professor i internationell ekonomi på Stockholms univ
Lena Edlund	1986	1996	Associate professor på Columbia University
Klas Eklund	1972	-	F d chefsekonom på SEB
Ingemar Eliasson	1970	-	F d arbetsmarknadsminister, Riksmarskalk
Peter Englund	1972	1979	Professor i finansiell ekonomi på HHS
Ali Esbati	1996	-	Fd ordförande för Ung Vänster
Harry Flam	1972	1981	Professor i internationell ekonomi på Stockholms univ
Richard Friberg	1992	1997	Professor i nationalekonomi på HHS
Anna Hedborg	1969	-	Sjukförsäkringsminister, generaldirektör, utredare
Lars Heikensten	1974	1984	F d Riksbankschef, direktör för Nobelstiftelsen
Rolf G H Henriksson	1961	1969*	Forskare i svensk nationalekonomis historia
Henrik Horn af Rantzien	1971	1983	F d Professor i nationalekonomi på Stockholms univ
Lars Hultkrantz	1974	1982	Professor i nationalekonomi på Örebro univ
Lars Hörngren	1975	1986	Chefsekonom vid Riksgäldskontoret
Stefan Ingves	1976	1984	Riksbankschef
Urban Karlström	1977	1985	Generaldirektör för VTI, statssekreterare
Per Krusell	1984	1992*	Professor i makroekonomi på Stockholms univ
Staffan Burenstam Linder	1954	1961	Professor i nationalekonomi, rektor på HHS
Lars Ljungqvist	1983	1988*	Professor i nationalekonomi på HHS
Stefan Lundgren	1975	1985	F d chef för SNS, generaldirektör för SCB
Johan Lybeck	1966	1971*	F d professor i nationalekonomi på Göteborgs univ
Lars Matthiessen	-	1973	F d professor i nationalekonomi på Syddansk Univ
Lars E Nyberg	1967	1975	Docent i nationalekonomi, Vice Riksbankschef
Mats Persson	1971	1979	Professor i nationalekonomi på Stockholms univ
Tomas Pousette	1973	-	Chef för SBAB
Bengt Rydén	1957	1972	F d chef för SNS och Stockholms Börs
Johan Schück	1973	-	Ekonomisk krönikör på Dagens Nyheter
Sven-Ivan Sundqvist	1962	1967 #	F d börskommentator på Dagens Nyheter
Hans Tson Söderström	1968	1974	F d chef för SNS, adjungerad professor på HHS
Gabriel Urwitz	1972	1976*	F d bankdirektör, finansman, forskare
Staffan Viotti	1967	1975	Adjungerad professor, rådgivare åt Riksbankschefen
Stefan de Vylder	1966	1974	F d chefsekonom på SIDA
Anne Wibble	1966	-	Finansminister 1991-94
Pehr Wissén	1974	1982	Direktör SHB
Peter Wolodarski	1997	-	Chef för ledareavdelningen på Dagens Nyheter
Erik Åsbrink	1971	-	Finansminister 1996-99

Tabell 4

Ett urval av "kändisar" med civilekonomexamen eller PhD från HHS

CE = civilekonomexamen från HHS
 * = PhD från en annan institution än HHS
 # = ekon lic-examen från HHS

- Bentzel, R, A Lindbeck och I Ståhl (1963), *Bostadsbristen. En studie av prisbildningen på bostadsmarknaden*, Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Blomquist, S och C-H Siven (1990), "Bertil Ohlin", i Jonung, C och A-C Ståhlberg (red), *Ekonomporträtt, Svenska ekonomer under 300 år*, SNS Förlag, Stockholm.
- Bogen, J (1986), *Bibliografi över skrifter utgivna 1964-1983 av professorer och docenter vid Handelshögskolan i Stockholm*, Biblioteket, Handelshögskolan i Stockholm.
- Burenstam Linder, S (1961), *An Essay on Trade and Transformation*, Almqvist & Wiksell, Uppsala.
- Burenstam Linder, S (1969), *Den rastlösa välfärds Människan. Tidsbrist i överflöd - en ekonomisk studie*, Bonniers, Stockholm.
- Calmfors, L och E Lundberg (1974), *Inflation och arbetslöshet*, SNS Förlag, Stockholm.
- Dahmén, E (1968), *Sätt pris på miljön. Samhällsekonomiska argument i miljöpolitiken*, SNS Förlag, Stockholm.
- Giersch, H (red) (1973), *Fiscal Policy and Demand Management*, Symposium 1972, J C B Mohr (Paul Siebeck), Tübingen. (Matthiessens papper har titeln "Recent Experiences with Fiscal Policy in Sweden", s 170-188).
- Gulbrandsen, O och A Lindbeck (1966), *Jordbrukspolitikens mål och medel*, Aldus/Bonniers, Stockholm.
- Gårdlund, T (1956), *Knut Wicksell. Rebell i nya riket*, Bonniers, Stockholm.
- Handelshögskolan i Stockholm, *Årsberättelser*, diverse årgångar.
- Handelshögskolan i Stockholm (2009), *Stockholm School of Economics The First 100 Years*, Informationsförlaget Stockholm (kapitel 8, s 97-113 behandlar ämnet *Economics*).
- Hansen, A H (1953), *A Guide to Keynes*, McGraw-Hill Book Company, New York.
- Henriksson, R G H (red) (1987), *Konjunkturinstitutet under Erik Lundbergs tid*, Konjunkturinstitutet, Stockholm.
- Hicks, J (1946), *Value and Capital. An Inquiry into some Fundamental Principles of Economic Theory*, andra upplagan, Oxford University Press, London.
- Hicks, J (1965), *Capital and Growth*, Clarendon Press, Oxford.
- Jonung, C och A Ståhlberg (1990 red), *Ekonomporträtt. Svenska ekonomer under 300 år*, SNS Förlag, Stockholm.
- Jungenfelt, K-G (1966), *Löneandelen och den ekonomiska utvecklingen. En empirisk-teoretisk studie*, avhandling, Stockholms universitet, Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Konjunkturrådet (1974), *Kris eller konjunkturuppgång*, Konjunkturrådets rapport 1974-75, SNS Förlag, Stockholm.
- Lindbeck, A (1963), *A Study of Monetary Analysis*, Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Lindbeck, A (1970), *Den nya vänsterns politiska ekonomi*, Aldus/Bonniers Stockholm.
- Lindbeck, A (1971), *Samhällsekonomisk politik*, Rabén & Sjögren, Stockholm.
- Lindbeck, A (1975), *Svensk ekonomisk politik. Problem och teorier*, Aldus, Malmö (utökad upplaga jämfört med 1968 upplagan).
- Lindbeck, A och M Persson (1990), "Erik Lundberg", i Jonung, C och A-C Ståhlberg (red), *Ekonomporträtt. Svenska ekonomer under 300 år*, SNS Förlag, Stockholm.
- Lindahl, E (1929), *Penningpolitikens Medel*, Gleerup, Lund.
- Lindahl, E (1939), *Studies in the Theory of Money and Capital*, Allen & Unwin, London.
- Lundahl, M (2005), "Staffan Burenstam Linder - en fritänkare", *Ekonomisk Debatt*, årg 33, nr 3, s 40-54.
- Lundberg, E (1953), *Konjunkturer och ekonomisk politik. Utveckling och debatt i Sverige sedan första världskriget*, Konjunkturinstitutet och SNS, Stockholm.
- Lundberg, E (1968), *Instability and Economic Growth*, Yale University Press, New Haven och London.
- Lundberg, E m fl (1971), *Svensk finanspolitik i teori och praktik*, Bokförlaget Aldus/Bonniers Stockholm (de övriga författarna var Torkel Backelin, Villy Bergström, Gerhard Hultcrantz, Lars Matthiessen, Jan Södersten, Anne Wibbe och Rolf Zenker).
- Matthiessen, L (1966), "A Note on the Haavelmo Theorem", *Swedish Journal of Economics*, vol 68, s 261-280.
- Matthiessen, L (1971), "Finanspolitiken som stabiliseringspolitisk instrument", kap 5 i Erik Lundberg m fl, *Svensk finanspolitik i teori och praktik*, s 164-226 samt Tabellbilaga C s 426-453, Aldus/EFI, Stockholm.
- Matthiessen, L (1973), "Index Tying, Income Taxes and Economic Policy", *Swedish Journal of Economics*, vol 75, s 275-289.
- Måler, K-G (1972), *A Study in Environmental Economics*, doktorsavhandling vid Stockholms universitet, Stockholm.
- Nationalencyklopedin (2006), *Vem är det 2007*.
- OECD (1968), *Fiscal Policies for a Balanced Economy*, Paris (I gruppen av författare ingick Assar Lindbeck).
- Ohlin, B (1972), *Ung man blir politiker*, Bonniers, Stockholm.
- Ohlin, B (1975), *Socialistisk skördetid kom bort*, Bonniers, Stockholm.
- Petersson, J (1990), "Erik Lindahl", i Jonung, C och A-C (red), *Ekonomporträtt, Svenska ekonomer under 300 år*, SNS Förlag, Stockholm.